

Inventering av buksvampar inom kustnära områden i Ystads kommun 2006 - 2007

www.m.lst.se

Natur och Kultur
Sven-Åke Hanson

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Titel: Inventering av buksvampar inom kustnära områden i Ystads kommun 2006 - 2007

Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne Län år 2007

Författare: Sven-Åke Hanson

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne Län
Miljöavdelningen
205 15 MALMÖ
Tfn: 040-25 20 00
lansstyrelsen@m.lst.se
Rapporten kan läsas eller skrivas ut från
Länsstyrelsens webbplats www.m.lst.se

Copyright: Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan

Upplaga: 50 ex

ISBN: 978-91-85587-37-7

Layout: Länsstyrelsen i Skåne län

Tryckt: Länsstyrelsen i Skåne län

Omslagsbild: Omörd sandmark, Foto: Johan Johnmark

Förord

Det är inte bara växter som indikerar lång markkontinuitet. Det gör även vissa svampar, däribland buksvampar. Länsstyrelsen har låtit inventera fem olika lokaler mellan Hammars backar och Sandhammaren, Ystad kommun, för att få reda på vilka rödlistade buksvampar som finns och hur deras status ser ut.

Undersökningen har genomförts med Naturvårdsverkets medel för regional miljöövervakning 2006. Författaren ansvarar själva för rapporten.

Malmö, februari 2007

Johan Johnmark
Länsstyrelsen i Skåne län

Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län har 5 olika lokaler mellan Hammars backar och Sandhammaren inventerats avseende buksvampar under april och december 2006.

Sedan gammalt är den s.k. Strandbadsåsen i Löderups strandbad känd för att vara en framstående lokal för rödlistade arter av buksvampar. Den här aktuella inventeringen har därför tidsmässigt koncentrerats till likartade lokaler (lokalerna 1-3). Tillgänglig tid har inte medgivit mer än punktvisa undersökningar. Samtliga besökta lokaler ingår i naturvårdsområdet ”Hammars backar-Kåsebergakusten” eller Hagestads naturreservat. De ingår även i Natura 2000-området ”Sandhammaren-Kåseberga” (SE0430093).

Bakgrund

Sandstäpp och torrängar hyser även ett antal karaktärsarter bland svamparna. De mest bekanta tillhör gruppen buksvampar (gasteromyceter), d.v.s. röksvampar i vid bemärkelse. Det är framförallt arter inom släktena diskroksvampar (*Disciseda*), jordstjärnor (*Geastrum*) och stjälkroksvampar (*Tulostoma*) som är utmärkande för dessa miljöer. Flertalet av dessa arter är hotklassade i den svenska rödlistan (Gärdenfors 2005). Kännetecknande för dem är att de uppträder i öppna områden med näringsfattig och humusfattig sand med hög kalkhalt och med ett varmt och torrt klimat. Dessutom fordrar de flesta arterna att markanvändningen har en lång kontinuitet. En annan förutsättning är att markskiktet utsätts för en kontinuerlig störning så att urlakningen i det ytliga markskiktet motverkas. Därför är rasbranter i sydläge längs vattendrag och på branta backsluttningar mycket gynnsamma för buksvampar. De gynnas även genom tramp och bök av betesdjur, kaniners grävande, trampslitage av människor liksom av mekaniskt slitage som skapar öppna sandytor längs stigar, vägkanter, i hjulspår, längs banvallar, i sandtäcker, i brisadgrovar och anläggningar på skjutfält. Även stengärdsgårdar och andra fältgränser har visat sig vara intressanta miljöer. Marknivån är där ofta något högre än i omgivningen. Detta beror bl.a. på att material ansamlas där vid sandflykt. Dessa små höjdryggar torde i många fall ha en mycket lång kontinuitet.

Metodik

Buksvamparnas fruktkroppar framkommer relativt sent under växtsäsongen, vid mild väderlek kan de tillväxa långt in i november. De är dessutom ovanligt motståndskraftiga mot nerbrytning och finns kvar långt in på följande vår. Det är därför fördelaktigt att inventera dessa arter under senhöst, vinter och förvår när gräs och örter har vissnat ner och därmed inte döljer fruktkropparna. Mulet väder underlättar arbetet eftersom en lågt stående sol oftast ger besvärande skuggor. Inventeringsarbetet har i första hand inriktats på sådana delar av området där det finns växter som indikerar högt pH, t.ex. tofsäxing (*Koeleria glauca*) och sandskruvmossa (*Syntrichia ruraliformis*, tidigare *Tortula ruraliformis*) framförallt på sådana områden som beskrivits ovan. Områden med ljung (*Calluna vulgaris*) och borsttåtel (*Corynephorus canescens*) inventeras endast översiktligt.

Av fanerogamer har endast sådana noterats som är vintergröna och kan förekomma i relativt stort antal, framförallt ljung, som indikerar en långt gången urlakning, borsttåtel och gråfibbla (*Hieracium pilosella s.lat.*) som båda indikerar begynnande urlakning samt mjuknäva (*Geranium molle*) som anses vara fosforgynnad. Bland förekommande mossor har endast sandskruvmossa noterats.

Vid ett avstånd av minst 10 meter mellan svamparnas fruktkroppar har förekomsten bedömts tillhöra olika mycel. För varje mycel har koordinaterna registrerats med GPS-utrustning (Garmin 60CSx) och antalet fruktkroppar har räknats så exakt som möjligt.

Svamparnas namn anges enligt Hallingbäck & Aronsson 1998.

Rödlistekategorier anges enligt Gärdenfors 2005. Aktuella kategorier är: CR akut hotad, EN starkt hotad, VU sårbar och NT missgynnad.

Resultat

1. Hammars backar inom ruta 1D8h, Ingelstorps församling

Vegetationen är gräsdominerad. Jordarten är tämligen lerrik. Området är välbetat av kor. Sluttningen mot havet är terrasserad av betesdjuren. Förutsättningarna för rödlistade arter är begränsade utom i sluttningszonen.

Påträffade arter 2006-04-01:

Bovista plumbea, blygrå äggsvamp, ca 10 mycel

Lycoperdon lividum, kornig röksvamp, ca 7 mycel

Tulostoma brumale, stjälskröksvamp (NT), 1 mycel, RN 6141940;1387530

2. Kåsebergaåsen öster om Kåseberga, Valleberga församling

Jordarten är tämligen lerrik. Området är välbetat av kor. Hela sluttningen är terrasserad av betesdjuren. Förutsättningarna för rödlistade arter är mindre goda utom i sluttningszonen.

Påträffade arter 2006-04-01:

Bovista plumbea, blygrå äggsvamp, 3 mycel

Lycoperdon lividum, kornig röksvamp, 2 mycel

Vascellum pratense, ängsröksvamp, 1 mycel

3. Strandbadsåsen väster om Löderups strandbad, Löderups församling

Jordarten är tämligen lerrik. Området är välbetat av kor. Hela sluttningen är terrasserad av betesdjuren. Slånuppslag avverkade med röjare under hösten 2005. Förutsättningarna för rödlistade buksvampar är delvis mycket goda, framförallt i sluttningszonen. Detta är för närvarande den enda fyndlokalen för stäpptryffel i Sverige.

Påträffade arter 2006-04-01:

Disciseda candida, liten diskroksvamp (VU), 1 mycel, RN 6140810;1391550-570

Gastrosporium simplex, stäpptryffel (CR), 1 mycel, RN 6140830;1391660*

Bovista aestivalis, mångformig äggsvamp, 1 mycel

Bovista plumbea, blygrå äggsvamp, 2 mycel

Bovista tomentosa, kopparäggsvamp, 1 mycel

Calvatia utriformis, skålröksvamp, 1 mycel

* Fruktkroppen av stäpptryffeln påträffades som förväntat liggande lös i slutningen. Den angivna koordinaten måste därför betraktas som ungefärlig.

4. Hagestads naturreservat, Löderups församling

I reservatets västra del strax nedom slutningen nära gränsen till Backåkra naturreservat finns ett stråk av öppen mark. På ett ställe finns här ett litet område som kan rubriceras som torräng. På platsen har för ett antal år sedan noterats fransig stjälskröksvamp, *Tulostoma fimbriatum*. Vegetationen är bitvis relativt kortvuxen och har inslag av sandstarr och sandskruvmossa. Vid den nu genomförda inventeringen påträffades bl.a. säckjordstjärna. I Skåne finns sedan tidigare endast 1 känd växtplats för denna art, varför det här aktuella fyndet måste betecknas som smått sensationellt. Även i övriga landet (Öland och Gotland) är denna art mycket sällsynt. Detta innebär att denna lokal är synnerligen angelägen att vidmakthålla. Arten växer på samma fläck som och blandat med dvärgjordstjärna.

Eftersom området är ohävdad kommer igenväxning att ske på sikt. För att bibehålla de värden som finns bör röjning ske, dels genom att uppslag av träd och buskar avlägsnas, dels genom slätter av örter och gräs, varvid det slagna bortföres. Ett annat bättre alternativ är att den ovanför belägna betesfällan utökas så att även det aktuella området blir betat.

Påträffade arter 2006-12-29:

Geastrum saccatum, säckjordstjärna (EN), 1 mycel, RN 6140700;1393730

Geastrum schmidelii, dvärgjordstjärna (NT), 1 mycel, RN 6140700;1393730

Lycoperdon lividum, kornig röksvamp, 2 mycel

5. Rytters kulle, Löderups församling

Detta objekt har såvitt bekant aldrig inventerats beträffande buksvampar. Området lutar dels åt söder, dels åt norr och däremellan finns ett relativt plant parti. Vegetationen domineras av tillsynes triviala gräs och mossor med inslag av gråfibbla och mjuknäva. Sandskruvmossa finns dels längs den markväg som går genom området, dels längs de taggrådsstängsel som finns i sydslutningen och dels på de låga åsar som finns på den plana delen. Området är måttligt betat av

kor. Delar ger intryck av att vara gödslade. Förutsättningarna för rödlistade arter är dåliga. Möjligen kan förutsättningarna på sikt förbättras om schaktning utföres.

Påträffade arter 2006-12-29:

Bovista aestivalis, mångformig äggsvamp, 2 mycel

Bovista plumbea, blygrå äggsvamp, ca 5 mycel

Slutsatser

Hela sluttningszonen från Hammars backar till Löderups strandbad är ur svampsynpunkt en synnerligen intressant naturtyp. Genom betesdjurens aktivitet sker en ständig påverkan så att terrassering sker och sandblottor skapas. Eftersom sanden är kalkrik och solinstrålningen samtidigt är hög finns goda förutsättningar för rödlistade arter av buksvampar, särskilt stäpptryffel (*Gastrosporium simplex*) och stjälröksvampar (*Tulostoma brumale*, *T. fimbriatum*, *T. kotlabae* och *T. melanocyclum*). Det mest allvarliga hotet mot denna naturtyp inträffar om betet skulle upphöra. Ett gott exempel på vad som då händer är den del av Strandbadsåsen som ligger inom Löderups strandbad. Från att ha varit Skånes och kanske även Sveriges förnämsta lokal för rödlistade buksvampar har den efter betets upphörande med åtföljande igenväxning tappat mycket av sin kvalitet (Hanson & Jeppson 2005).

Referenser:

Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005 - The 2005 Red List of Swedish Species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998. *Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 2:a reviderade och utökade upplagan.

Hanson, S-Å. & Jeppson, M. 2005. Gasteromyceter i östra Skånes sandstappsområden – en sammanfattning av elva års inventeringsarbete. *Svensk Mykologisk Tidskrift* 26 (2): 61-83.

Länsstyrelsen har låtit inventera fem olika lokaler mellan Hammars backar och Sandhammaren, Ystad kommun, för att få reda på vilka rödlistade buksvampar som finns och hur deras status ser ut.